

Jurnaliste și publiciste uitate

Marian PETCU, conf. univ. dr., FJSC, Universitatea din București

Informațiile despre jurnalistele și publicistele care au contribuit la dezvoltarea presei române sunt extrem de rare, fie din cauza faptului că „istoriile” presei au fost scrise de bărbați, fie din simplul motiv că acestea nu s-au remarcat în jurnalismul politic, cel care conferea vizibilitate în profesie. În studiul de față vom realiza o repede privire asupra primelor generații (1857 – 1938), luând ca reper cronologic anul nașterii, și nu pe cel al debutului jurnalistic /publicistic, pe care de multe ori nu l-am putut identifica în sursele documentare disponibile.

Maria Rosetti, (1819–1893) născută Grant, în Guernesey (Anglia), poate fi considerată prima noastră ziaristă și publicistă. Începând cu anul 1857 ea va colabora, ca redactor, la diferite ziare și almanahuri, în special la *Românul*, ziar fondat de soțul său, C. A. Rosetti. A fost editoarea publicației *Mama și copilul*, revistă literară săptămânală apărută în perioada iulie 1865 – aprilie 1866, în care se publicau articole și traduceri în sprijinul educației copiilor.

Mariei Rosetti i-a urmat în gazetărie Maria Flechtenmacher (1838–1888), pe care unele dicționare o prezintă ca „scriitoare și muzicantă”, altele, drept prima ziaristă din România. După o activitate remarcabilă pe scenele teatrelor din Brăila și Craiova, în anul 1853 se căsătorește cu violonistul și compozitorul Alexandru Flechtenmacher, continuându-și cariera ca profesoară de declamație la Azilul „Elena Doamna” din București. În perioada ianuarie 1878 – aprilie 1881 va edita revista *Femea Română*, „ziar social și literar”, în paginile căreia milita pentru drepturile cetățenești ale femeilor. Printre colegii săi de redacție, V. Alecsandri, C. Bacalbașa, Al. Macedonski, C. Mille, Iosif Vulcan, Panait Moșoiu și alții.

Ziarista Sofia Cocea, născută la Fălticeni în anul 1839, după ce studiază la pensionatul din Iași și la Școala Centrală din același oraș, va publica numeroase articole politice prounioniste în *Gazeta de Moldavia*, *Foiletonul Zimbrului*, *Steaua Dunării*, *Dacia*, *Reforma*, *Poporul*, *Românul*. A înființat, printre altele, două pensionate la Fălticeni și Târgu Neamț, activitatea sa civică și jurnalistică fiind prezentată pe larg în lucrarea Iuliei Aricescu „Operile D-nei Sofia Chrisoscoleu născută Cocea”, apărută în anul 1862 (București). Și Paula Otilia Elisa (1843–1916) viitoarea regină a României, cunoscută cu numele de Elisabeta (1881 – 1914) a cochetat cu publicistica, textele sale - poezii, aforisme, romane, nuvele, traduceri – fiind tipărite în 18 almanahuri și reviste culturale, sub pseudonimul Carmen Sylva.

O amintim aici și pe Emilia Lungu – Puhallo (1853–1932) ziaristă bănățeană născută în Sânnicolaul Mare, fiică a gazetarului Traian Lungu. Nu cunoaștem anul debutului ei, ci numai câteva dintre revistele la care a lucrat

– *Familia*, *Biserica și școala*, *Amicul familiei*, *Drapelul* și altele.

Smaranda Gheorghiu (Smara), născută în anul 1857 la Tîrgoviște (profesoară în Sinaia, Ploiești și București) se va remarca, la rândul său, prin activitatea publicistică la revistele *Școala română* (1882–1885) și *Alțițe și Bibiluri*, revistă literară lunară (1893–1895), ambele fiind editate în Ploiești. La 14 septembrie 1858 se naște, în Botoșani, una dintre cele mai remarcabile ziariste și militante feministe, Sofia Nădejde, care și-a început activitatea jurnalistică la revista *Femea Română*, editată de Maria Flechtenmacher. Ea a publicat articole în ziarele și revistele *Basarabia*, *Contimporanul*, *Literatură și Știință*, editată de C. D. Gherea, *Gazeta Săteanului*, *Muncitorul*, *Munca*, *Social-democrația*, *Lumea nouă*. Soră a pictorului Octav Băncilă și soție a publicistului, sociologului și omului politic Iosif Nădejde, Sofia a fost autoarea mai multor romane, piese de teatru, nuvele etc. și o luptătoare pentru cauza emancipării femeii (a murit în anul 1946). Scriitoarea și publicista Constanța Hodoș, născută în Zimbru – Arad, anul 1860, a debutat la *Tribuna* (Sibiu), continuând cu colaborări la *Vieața*, *Lumea ilustrată*, *Universul*, *Luceafărul* etc. Împreună cu soțul său, Al. I. Hodoș, va edita *Revista noastră*, publicație literară, artistică și socială, ce a apărut între anii 1905 – 1907, apoi, 1914 – 1916, la București, sub conducerea Constanței Hodoș. Printre membrii redacției, Sofia Nădejde, Elena Văcărescu, Fatma (Elena Farago), Elena Voronca, Maria Cunțan, Ana Conta - Kernbach, Alice Călugăru, Otilia Ghibu, precum și G. Coșbuc, I. Gorun, M. Sadoveanu, I. Minulescu, G. Topîrceanu și alții.

Ana Conta - Kernbach, amintită mai sus, s-a născut în anul 1865 și a fost profesoară în Iași, poetă și publicistă, ca și soțul său Gheorghe de Moldova (Kernbach), remarcându-se prin textele publicate în *Convorbiri literare*, *Junimea literară* și *Arhiva* (a murit în anul 1922). Peste doi ani, la 1867, se naște Cornelia Kernbach - Tatușescu (sora lui Ghe. Kernbach), medic, publicistă și poetă, care va avea o bogată activitate gazetărească, iar la 1870, Elena Codreanu, directoarea a Școlii Centrale din București, al cărei debut se va producea în anul 1900 (a semnat Elena A. Tănăsescu). Și prima femeie deputat în Sfatul Țării, Chișinău (1918) Elena Alistar – Romanescu, născută în anul 1873 la Vaisal (Ismail), a fost directoarea de liceu și o apreciată publicistă.

„Fulmen”, iată pseudonimul jurnalistei Ecaterinei I. Raicoviceanu, născută în anul 1873 la Pitești, fiind considerată „prima femeie ziarist profesionist din România”.¹ Ea a debutat în anul 1905, după studii de litere și filozofie (București), colaborând sau lucrând ca angajată la diferite ziare și reviste, între care *Adevărul* și *Dimineața*, *Clipa*, *La Depeche*, *Facla*, *Rampa*, *Rampa nouă ilustrată*, *Realitatea*

ilustrată, *Revista noastră*, *Revista Sfetnicul mamelor*, *Revista scriitoarelor și scriitorilor*, *Țara* și altele (a mai semnat Laura, Lorica etc.). Referindu-se la istoria cotidianului *Adevărul*, ziaristul și scriitorul Tudor Teodorescu - Braniște afirmă că „Tot din inițiativa lui (C. Mille -n.n.) s-a creat *Cronica femeii*, redactată mulți ani de Fulmen, cea dintâi femeie ziarist din țara noastră”.² Ecaterina I. Raicoviceanu a fost o militanță pentru drepturile femeilor, pentru înfăptuirea Marii Uniri din anul 1918, lucrând în timpul primului război mondial ca infirmieră și soră de caritate voluntară, pe front. Între anii 1906 – 1935 a publicat 11 volume de proză, traduceri, schițe, numele ei fiind legat îndeosebi de ziarul *Adevărul*. Un nume exotic în jurnalismul românesc a fost cel al Laurei Vampa, pseudonimul ziaristei Libertatea Bruteanu, editoare a revistei *Săptămâna ilustrată* (București, 1893), co-editoare a gazetei *Teatru, muzică, modă* (1897 – 1898, împreună cu D. Marinescu-Marion), redactor la cotidianul bucureștean *Țara* (1893 – 1897) și la *Adevărul*.

La 1877 se naștea, în Târgu Neamț, ziarista Ana Marcu - Holda, cea care după ce studiază la Iași și Drezda, va debuta în presă (1901), publicând diverse articole în *Moftul român*, *Semănătorul*, *Furnica*, *Revista ilustrată*, *Epoca*, *Dimineața*, *Adevărul*, *Izbânda*, *Viitorul*, *Avântul* etc. și semnând uneori cu pseudonime ca Holda sau Mimi Pinson. O profesoară și publicistă remarcabilă, a cărei semnătură apare în *Dimineața* și *Universul* începând cu anul 1907, a fost Cleopatra Tăutu, născută la Buzău în anul 1880 (studii liceale la Iași, autoare a unei monografii consacrate localității Slănic Moldova). În majoritatea revistelor literare din țară avea să publice și Alexandrina Scriban, născută la Râmnicu Sărat în anul 1881, după ce debutase în revista *Das Kraentzchen*, în timpul studiilor din Germania (revenind în țară, se va stabili la Galați).

Profesoara, publicista și jurnalista Lucreția Bacalbașa s-a născut la București, în anul 1882. Ea va semna numeroase articole în *Albina*, *Arhiva*, *Cuvântul Artei*, *Evenimentul*, *Opinia*, toate din Iași, dar și în ziarele bucureștene *Epoca*, *Adevărul*, *Dimineața*, *Universul* etc., fiind pentru o perioadă redactor la ziarul conservator *Înainte*, apărut între anii 1913 – 1916, în capitală. După studii universitare (litere) la Paris și Bruxelles, Eliza V. Cornea (născută la Mizi), în anul 1883, va deveni profesoară și publicistă în București. Ea a editat revista *Rolul femeii*, despre care nu se cunosc prea multe informații.

1855 a fost anul nașterii altor două publiciste și scriitoare importante – Ruxandra Berindey – Mavrocordato, care va colabora cu diverse reviste franceze, precum și cu ziarul bucureștean *Le Moment*, și Apazia Munte (născută în Tereblecea Veche – Rădăuți).

Aida Vrioni s-a născut la Ploiești în anul 1886 și a studiat în orașul natal. A debutat la 16 ani în revista *Carmen*, pentru ca apoi să devină „redactor pentru partea feminină”³ la ziarele *Adevărul* și *Țara* (1904 – 1907), redactor la *Revista scriitoarelor și scriitorilor români* și editoare a revistei *Aurora*, gazetă de politică și economie (Ploiești). La București, în același an se naștea Virginia Rădulescu –

Tufeanu (licențiată în litere) profesoară la școala românească din Istanbul, începând cu anul 1906, calitate în care va deveni corespondentă a ziarelor *Universul* și *Dimineața*. Revenind în țară, va fi directoare a gimnaziului P.T.T., apoi bibliotecară (București).

Emilia Tailler (n. 1887, Iași), Claudia Millian (n. 1889, București) și Gallia Tudor (n. 1891, Câmpina) au contribuit, la rândul lor, la promovarea presei literare și a celei feministe. Scriitoarea Emillia Tailler (studiază litere și filozofie la Bruxelles) a fost directoare a revistei *Jurnalul Femeii* (1904 - 1905), publicație specializată în educație și modă (ea a primit și un premiu al revistei pariziene *Femina*). Publicista, scriitoarea și profesoara Claudia Millian (soția poetului Ion Minulescu) a publicat sub pseudonimul „D. Șerban” în *Viitorul*, *Adevărul literar și artistic*, *Flacăra*, *Cuget românesc*, *Gândirea*, *Sburătorul* și altele, iar scriitoarea și actrița Gallia Tudor a colaborat, de asemenea, la numeroase ziare și reviste, printre care *Răsăritul*, *Sănătatea*, *România eroică* ș.a.m.d. Doar cu studii secundare, ziarista Lia Cuțana (născută Bradu, în București, 1892) va începe o frumoasă carieră profesională, în anul 1912, atât ca redactor la *Straja* și *Politica* (Craiova), cât și ca reporter - colaborator al ziarelor *Adevărul* și *Dimineața*. Maria Al. Cosoiu - Dolores (n. 1893, București), autoare de nuvele publicate în *Universul literar*, *Universul copiilor* etc. și Coralia Costescu, cunoscută cu pseudonimul Maura Prigor (n. 1900, Slatina), care după studii la București și Geneva va deveni o feminisă activă și colaboratoare a mai multor ziare și reviste (*Vitrina literară*, *Adevărul literar*, *Munca literară*, *Țara noastră*, *Tribuna femeii*) sunt alte nume importante în această serie de jurnaliste și publiciste, necunoscute generațiilor de mai târziu.

Au urmat ziarista și scriitoarea Ecaterina Cerchez (n. 1901, Cricova – Lăpușna), care a publicat în *Neamul Românesc*, *Gazeta Basarabiei*, *Viața Basarabiei* și altele, Sanda Movilă (n. 1901, Cerbu – Argeș), prezentă în paginile revistelor *Sburătorul*, *Flacăra*, *Năzuința*, *Bilete de papagal*, *Cele trei Crișuri*, *Vremea* etc., Lucia Sergiu – Ionescu (n. 1901, Galați), Aurelia Vanghele (n. București, 1904) și alte publiciste care au colaborat la reviste cu tematică literară, feminină, educativă.

În anul 1905 se naștea la Movilița - Putna, ziarista, scriitoarea și profesoara Ecaterina M. Săndulescu (licențiată în litere și filozofie, București) debutând în presă în anul 1926 și publicând la *Vremea*, *Presa*, *Politica socială*, *Curentul*, *Țara noastră*, *Universul*, *Dimineața*, *Adevărul* și multe altele. A editat revista *Graiul femeii*, iar în 1935, împreună cu Margarita Miller – Verghy a publicat volumul „Evoluția scrisului feminin în România”. Maria H. Popescu (n. Mizil, 1905), publicistă și autoare a unor piese de teatru, a publicat, de asemenea, numeroase articole în *Săptămâna* (Ploiești), *Rampa*, *Adevărul literar* sub diferite pseudonime, cum ar fi Mimoza, Persi-Menela, Michaela Bona, iar Elena Popovici – Stetin (n. 1907, Vlăduțeni – Gorj), în *Cruciada*, *Beton armat*, *Ilustrațiunea română*, *Dimineața copiilor* și *Viitorul*.

O impresionantă carieră va avea și Lucia Dracopol – Ispir (n. 1907, Măcin), licențiată în litere (1929) și filozofie

(1933), doctor în istoria artei (Cernăuți, 1937), specializată în istoria artei la Sorbona (1937). Ea a debutat în anul 1930 ca redactor de cronică plastică în *Universul literar*, semnând apoi și în *Rampa, Ilustrațiunea română, Viitorul, Semnalul* etc. Emilia Maghita Orwin, cunoscută cu numele de jurnalistă E. Marghita, debuta în anul 1918, în paginile revistei *Greerul*, din Iași, în anul 1924 devenea redactor la *Presa* și *Lupta*, din capitală, iar din 1927, redactor la *Adevărul* și *Dimineața*. A lucrat pentru o vreme la ziarul *Bukarester Presse* și a colaborat la numeroase alte publicații.

Una dintre absolventele Academiei Comerciale din București, Stella Stănescu (n. 1908) care va opta pentru gazetărie, a debutat în anul 1933 la revista *Magazinul*, fiind apoi redactor la *Gazeta Ploieștilor* și directoare a revistei *Pagini de zidire sufletească*. A fost colaboratoare constantă a publicațiilor *Prahova, Deșteaptă-te, Române!, Realitatea ilustrată, Tribuna* și altele. În anul 1938 a debutat Emilia Șt. Milicescu (n. 1908, Bechet – Dolj), licențiată în litere și filozofie, profesoară și ziaristă; a colaborat îndeosebi cu publicațiile *Jurnalul* și *România literară*.

Constanțeanca Apriliana Medianu (n. 1908), redactor la *România* și funcționară la Direcția Presei, ploieșteanca Maria Mateescu – Aida, ziaristă la *Adevărul* și *Țara*, ieșeanca de origine poloneză Margărita Miller – Verghy, colaboratoare la *La Roumanie, La Patrie* și *Semănătorul*, Yvonne Rossignon (n. 1912, Studina – Romanați), care va lucra la *Viața literară, Pagini literare* și *Brașovul literar* sunt alte nume de jurnaliste și publiciste celebre în epocă.

Le amintesc, în acest context, pe învățătoarea și publicista Mathilda M. Sandovici, care a debutat în 1924 la revista *Lamura*, autoare a numeroase articole publicate în *Opinia, Cuvântul învățătoresc, Credința, Gazeta satelor, Dreptatea* etc., pe brăileanca Lucrezia Karnbatt, redactor la *Rampa, Izbânda, Adevărul, Dimineața* ș. a. m. d., pe Adela Xenopol (revista *Dochia*), Julieta Eduard Adamski (revista *Generația viitoare*) și pe Sofia Barcianu (*Foaia ilustrată*). O ziaristă despre care nu deținem date, Sofia Asiel, apărea în *Anuarul General al României*, cu precizarea „redactore, (str.) Sinagoga, 6”⁴ printre cei 67 de jurnaliști bucureșteni, la 1896.

În anul 1911, spre exemplu, în *Anuarul Presei Române și al Lumei Politice*, întâlnim printre jurnalistele și publicistele momentului, pe Matilda Cugler Poni, Constanța Hodoș, Isabela Sadoveanu, Alice Călugăru etc., alături de cele amintite în prima parte a studiului de față. *Almanahul*

Asociației Publiciștilor Români din anul 1938 prezintă, în ordine alfabetică, drept membre active ale Asociației, pe Lya Dracopol, Lucia Dracopol-Negulescu, Ștefania Baldovin, Lucreția Bacalbașa, Cornelia Buzdugan, Lucia Calomeri, Elena Cordoneanu, Eliza Cornea, Maria Coșoiu, dr. Cornelia J. Ghiulea, Eliza V. Marin, Sanda Matei, Maria Nicolau, Lili Niculescu, Crisanta Olteanu, Otilia V. Onciu, Maria Oprescu, Aneta Dimo-Pavelescu, Elena Popovici-Stetin, Virginia Rădulescu, Stella Stănescu, Emilia Tailler, Laura Vampa, Aurelia Vanghele și Otilia Vlaicu.⁵

Înceiem această evocare cu Marya Kasterska – Sergescu, ziaristă și publicistă de origine poloneză (n. 1893, Varșovia), doctor în litere (Sorbona, 1918), cea care va deveni soția profesorului universitar de matematici Petre Sergescu și „ziaristă din 1916. Din 1919, ca ziaristă angajată cu plată, traversează Europa și Africa de Nord. Redactoare la revistele poloneze și la revistele *Revue de France, Revue mondiale, La vie catholique, Les nouvelles littéraires, Revue européenne* și altele”.⁶

Sucesiunea de mai sus, care are mai degrabă înfățișarea unei schițe istorice este, prin forța lucrurilor, incompletă. Rămâne în sarcina cercetătorilor mai tineri recuperarea și repunerea în circuitul științific a datelor despre jurnalistele și publicistele pe care istoriile presei române le-au ignorat până acum.

Note

1. Paul I. Dicu, „Din biografiile scriitorilor și publiciștilor...”, în *Argesis, Studii și comunicări, Seria Istorie, Tomul XII, Muzeul Județean Argeș*, 2003, pp. 473-474.
2. Tudor Teodorescu - Braniște, *Scara vieții*, Editura Eminescu, București, 1976, p. 215.
3. Lucian Predescu, *Enciclopedia României. Material românesc, oameni și înfăptuiri*, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, București, 1940, p. 913.
4. *Anuarul General al României. Adrese din Bucuresci și Districte, 1896 – 1897*, editat de L'Independance Roumaine, Bucuresci, 1896, p. 53.
5. *Almanahul Asociației Publiciștilor Români, 1938, anul I*, Editura A. P. R., București, 1938, pp. 7-8.
6. Lucian Predescu, op. cit., p.426.